Urbani razvoj Solina

Mratović, Margarita

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:204916

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb

Sveučilište u Zagrebu

Prirodoslovno- matematički fakultet

Geografski odsjek

Margarita Mratović

URBANI RAZVOJ SOLINA

Prvostupnički rad

Mentor: prof. dr. sc. Dražen Njegač

Ocjena: _____

Zagreb, 2017.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište u Zagrebu

Prirodoslovno-matematički fakultet

Geografski odsjek

Prvostupnički rad

URBANI RAZVOJ SOLINA

Margarita Mratović, JMBAG: 0119029832

Preddiplomski sveučilišni studij *Geografija; smjer: istraživački*

Izvadak: Solin je grad koji danas, uz snažnu dinamiku demografskog razvoja, ima i snažnu dinamiku urbanog razvoja. U ovom radu dat će se povijesni pregled urbanog razvoja u razdobljima smatranim relevantnim za tu tematiku popraćen prikladnim kartografskim prikazima. Za razdoblja 20. i 21. stoljeća napravljena je podrobnija analiza, ne samo urbanog razvoja i promjene prostorne strukture, već i demografskih procesa i gospodarskog razvoja. Današnje stanje u prostoru detaljno je prikazano na temelju podataka iz GUP-a i iz njih su objašnjene određene prednosti i nedostaci trenutne prostorne strukture. Analiziran je položaj Solina unutar Splitske urbane regije kao satelita grada Splita. Nakon provedenih analiza napravljena je projekcija budućeg urbanog razvoja grada.

Ključne riječi: grad Solin, razvoj, urbanizacija, prostorne strukture

Voditelj: prof. dr. sc. Dražen Njegač

Tema prihvaćena:

Datum obrane: 8. rujna 2017.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska

BASIC DOCUMENTATION CARD

prof. dr. sc. Dražen Njegač

University of Zagreb

Faculty of Science

Department of Geography

Bachelor Thesis

URBAN DEVELOPMENT OF SOLIN

Margarita Mratović, JMBAG: 0119029832

Undergraduate University Study of *Geography: course: research*

Abstract: Solin is a city that today, along with a strong dynamics of demographic development, also has a strong dynamics of urban development. This paper will give a historical overview of urban development in the periods considered relevant for this topic accompanied by appropriate cartographic representations. For the period of the 20th and 21st centuries, a more detailed analysis was carried out, not just about urban development and spatial structure changes, but also about demographic processes. The present state is detailed on the basis of data from the General urban plan of Solin and some of the advantages and disadvantages of the current spatial structure are also explained. The position of Solin within the urban region of Split was analyzed as the Split's satellite. A projection of the future of urban development of the city was made after the carried out analysis.

Keywords: city of Solin, development, urbanisation, spatial structures

Supervisor: prof .dr. sc. Dražen Njegač

Thesis submitted:

Thesis defense: 08.09.2017

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

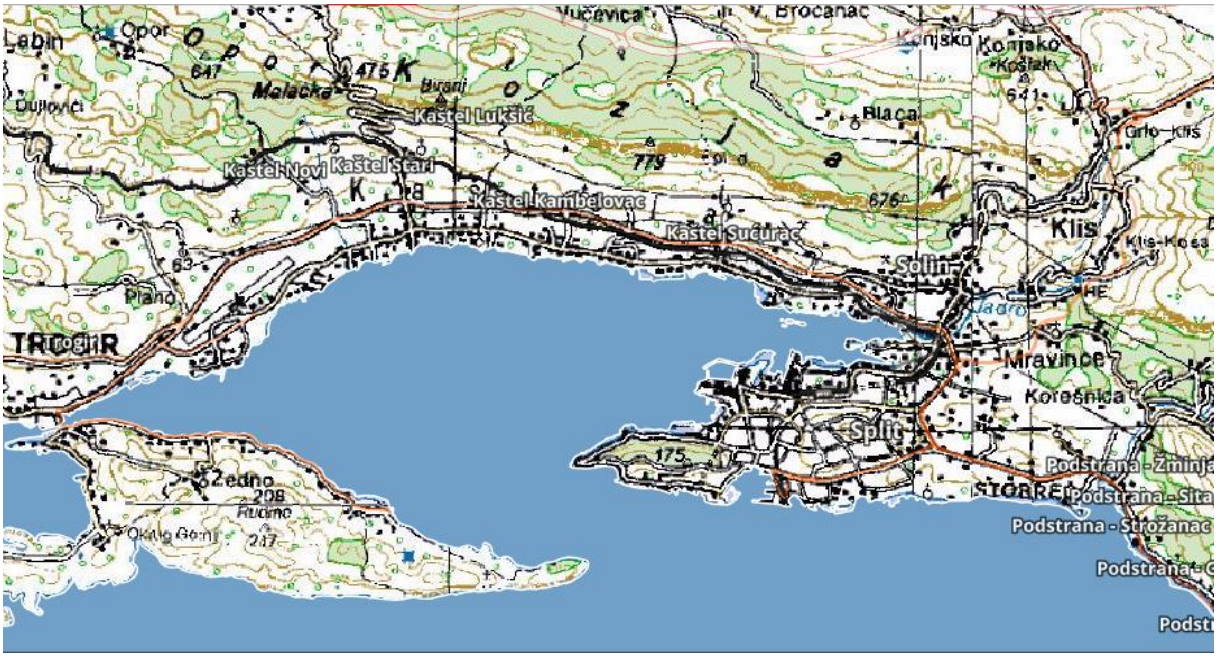
Dražen Njegač, PhD, Full Professor

SADRŽAJ

1. UVOD **1**
2. KRATKI PRIKAZ HISTORIJSKO-GEOGRAFSKOG RAZVOJA GRADA 3
2.1. Antičko razdoblje 3
2.2. Srednjovjekovno razdoblje 5
2.3. Razdoblje osmanskih osvajanja-pad i stagnacija 6
2.4. Razdoblje obnove- 18. i 19. stoljeće 7
3. URBANI RAZVOJ SOLINA (20. I 21. STOLJEĆE) **7**
3.1. Demografski razvoj 7
3.2. Gospodarski razvoj 10
3.3. Razvoj prostorne strukture grada 11
4. SOLIN KAO SATELIT SPLITA 19
5. PLANOVI URBANISTIČKOG RAZVOJA 20
6. ZAKLJUČAK 21
POPIS LITERATURE 23
POPIS IZVORA PODATAKA 24

1.UVOD

Grad Solin nalazi se uz tok rijeke Jadro, 5 km sjeveroistočno od Splita. Smjestio se u flišnom Solinskom polju koje se proteže sve do Solinskog zaljeva. U ovaj je zaljev ulaz moguć samo kroz vrata između Splita i Čiova i kroz tjesnac između Trogira i Čiova, pa je ovaj kraj izvrsno zaštićen s mora, a uzvišenja Mosor i Kozjak štite ga sa sjevera i istoka. Rijeka Jadro je bila temelj razvoja naseljenosti ne samo Solina već i šireg splitskog području jer je jedini značajan tok u inače sušnom području između Cetine i Krke. Svi ovi čimbenici uvjetovali su da su se na ovom području u pretpovijesno doba naselili Iliri, a Solin je kasnije postao ilirsko-grčki grad, poslije metropola Rimske Dalmacije te onda i prijestolnica Hrvatskog kraljevstva. Danas je Solin zbog povijesnih uzroka o kojima će biti riječi u radu industrijsko predgrađe Splita i nije zadržao svoju antičku i ranosrednjovjekovnu važnost.

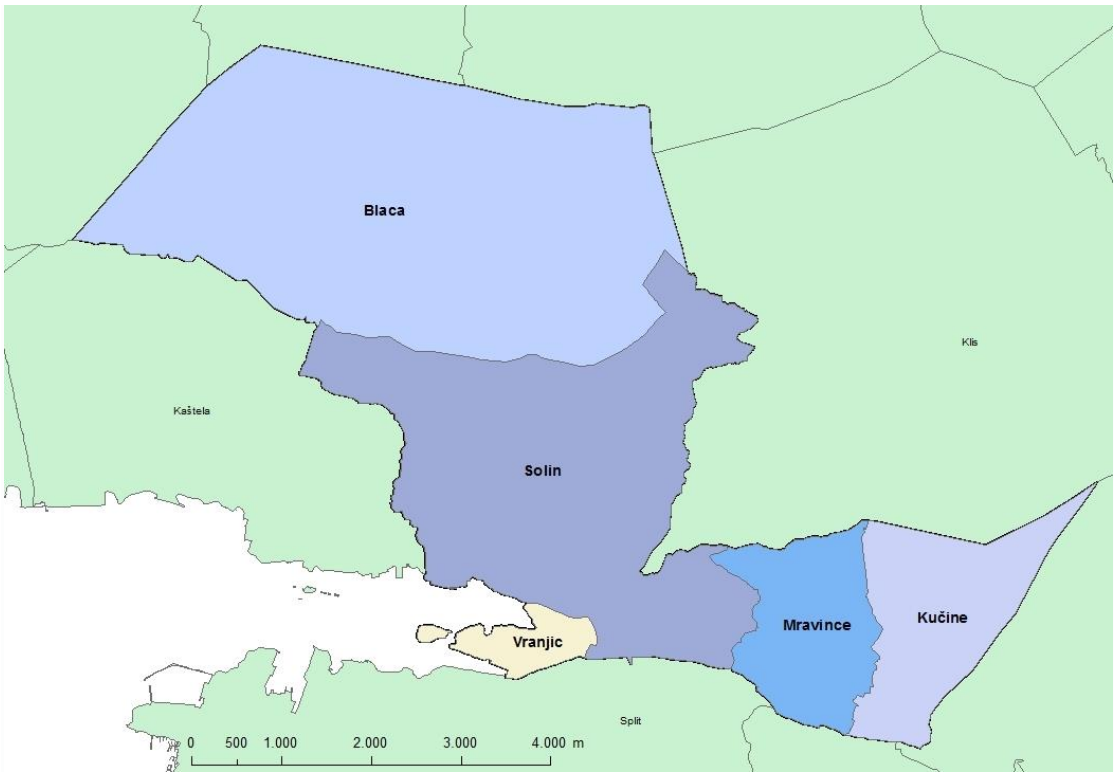


Sl.1. Geografski smještaj Solina

Izvor: https://geoportal.dgu.hr/ (17.7.2017.)

Za potrebe rada prikazivat i analizirat će se Solin kao administrativna jedinica, Solin kao naselje i mjesni odbori Solina kao administrativne jedinice radi boljeg i detaljnijeg prikaza prostorne strukture. Solin kao administrativna jedinica sastoji se od pet naselja: Solina, koji je i daleko najveće naselje, Vranjica na obali Solinskog zaljeva, Mravinaca i Kučina na južnim padinama Mosora, te Blaca na Kozjaku (Slika 2). Solin se iskazuje kao samostalno naselje od 1981. nastalo izdvajanjem iz naselja Split u samostalno naselje. Do 1931. također je

iskazivano kao samostalno naselje. Od 1948. do 1971. bio je dio zajednice općina Split. 1991. smanjeno je izdvajanjem dijela naselja u samostalno naselje Blaca, kao i za dio područja naselja Klis, koji je samo u 1981. pripadao naselju Solin, dok je ranije to područje pripadalo naselju Klis. Također je u 1991. smanjeno za dio područja naselja koji je pripojeno naselju Vranjic.



Sl.2. . Naselja Grada Solina 2013. godine

Izvor: Središnji registar prostornih jedinica, DGU, 2013.

Solin kao naselje sastoji se od pet mjesnih odbora: Rupotine, Srednje Strane, Svetog Kaja, Cetra i Priko Vode. Između MO Sveti Kajo i MO Centar nalaze se ostaci antičke Salone (Grad Solin/zemljopisni položaj). Ostala naselja Solina kao administrativne jednice su ujedno i mjesni odbori.

Prilikom izrade rada korištena je literatura sadržana od znanstvenih radova i knjiga, korišteni su podaci Državnog zavoda za statistiku i podaci iz gradski službi Solina. Kartografski materijali temeljeni na dobivenim statističkim podacima izrađeni u ArcGIS softveru.
U ovom radu analizirat će se urbani razvoj Solina kroz povijest s time da će naglasak biti stavljen na suvremeno razdoblje 20. i 21. stoljeća, kada se u Solinu odvija najsnažnija urbana ekspanzija od antičkog razdoblja, te će se pokušati dati projekcija daljeg razvoja Solina.

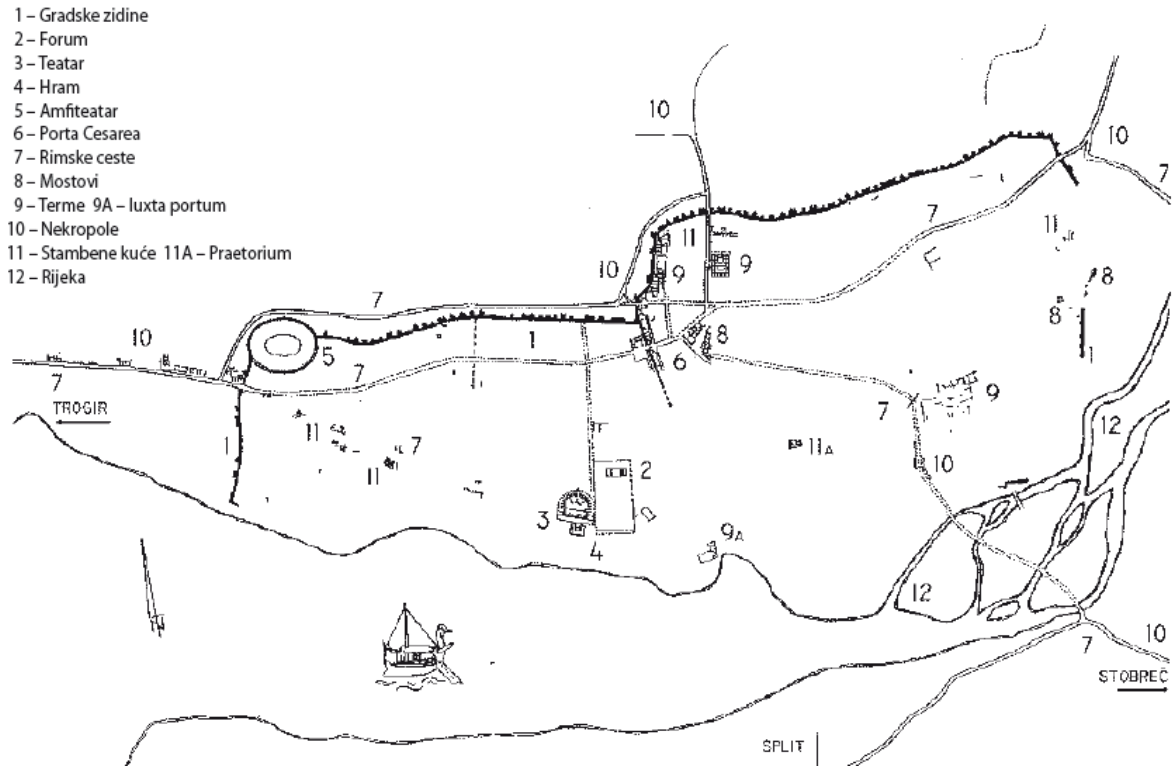
2. KRATKI PRIKAZ HISTORIJSKO-GEOGRAFSKOG RAZVOJA GRADA

2.1. Antičko razdoblje

Početkom IV. stoljeća prije Krista, na prostoru ušća Jadro smjestilo se delmatsko naselje. Delmatska luka nalazila se u središtu budućeg rimskog grada. Naselje je bilo opasano zidinama i ubrzo je postalo jedno od najvažnijih naselja u tom prostoru. Iako grčki kolonizatori nisu imali organiziranu koloniju na prostoru današnjeg Solina, oni su bili u suživotu s Ilirima odnosno Delmatima što je dovelo do snažnih trgovačkih veza i međusobnih kulturnih utjecaja između dvaju naroda (Božić, 1997).

Na području Solina gradi se rimska naseobina nazvana imenom Salona koja će se tijekom vremena uzdići do najvažnijeg rimskog grada na hrvatskim prostorima odnosno do četvrtog najvećeg grada u cijelom Rimskom Carstvu (Bereš, 2014).

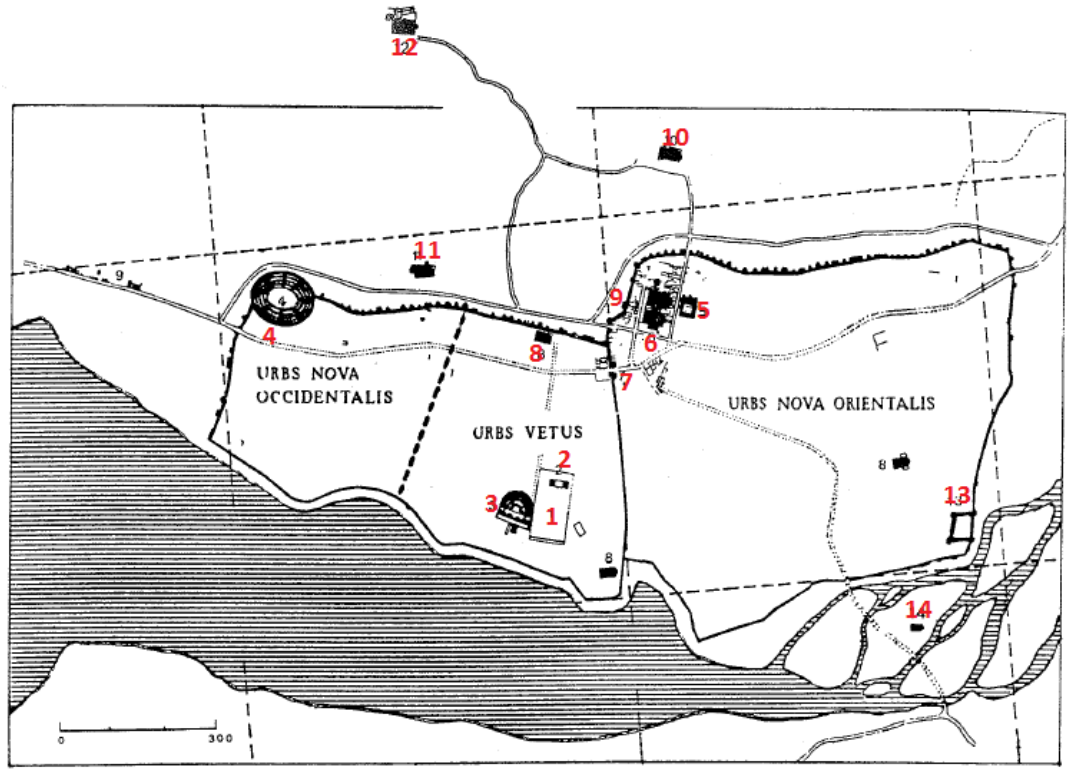
Najstariji dio rimske Salone koji datira iz republikanskoga doba je Urbs vetus. Imao je status oppiduma, tj. rimskoga utvrđenog naselja. Izgrađen je u obliku trapezoida, te je bio razmjerno male površine. Nakon građanskog rata Salona dobiva status kolonije i dolazi do njenog snažnog razvoja. Unutar Salone veliku površinu zauzimali su javni sadržaji. Salona je bila vjersko, kulturno i upravno središte okolice, a u nekim pitanjima i čitave pokrajine. U središtu se nalazio forum s javnim zgradama, teatar, hramovi, dva kompleksa terma i lučka skladišta (Slika 3).



Sl.3. Plan antičke Salone s najvažnijim građevinama

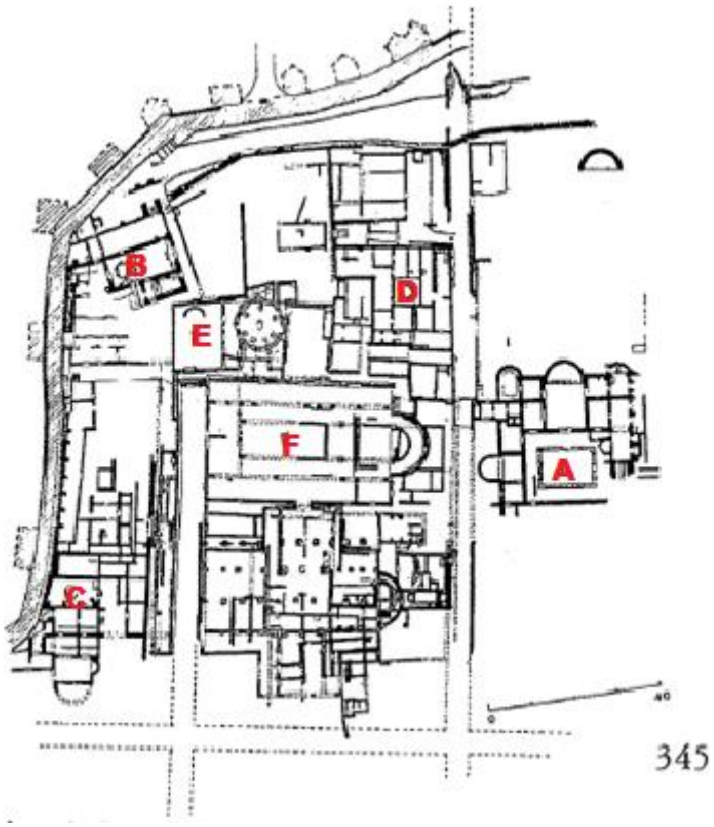
Izvor: Piplović, 2012.

Na temelju toga možemo zaključiti da su ljudi uglavnom živjeli u neposrednoj okolici, a u grad su dolazili obavljati zajedničke poslove što svjedoče i ostaci patricijskih vila za odmor i središta poljodjelskih imanja sačuvanih u bližoj okolici. Važan dio grada bio je forum s trgovinama i kurijom na njegovoj istočnoj strani koji je bio središte gospodarskog i društvenog života grada (Piplović, 2012). Stanovnici Salone značajnije su se bavili i zemljoradnjom, što se odražava na centurijaciji salonitanskog agera. Ubrzo nakon dobivanja statusa kolonije izgradio se vodovod od izvora rijeke Salona (današnji Jadro), i sagradila se cestovna mreža koja je postala temelj trgovine i prometa. Time se utjecaj Salone osjećao sve do rijeke Save u Panoniji te je grad postao najznačajnije trgovačko središte Ilirika (Božić, 1997). Salona je bila trgovačko središte u koje su dolazili brojni trgovci i putnici iz različitih krajeva. U njoj su se miješale razne kulture, običaji i religije. Najvažniju društvenu promjenu predstavljala je pojava kršćanstva krajem 3. stoljeća. Novi se svjetonazor bitno odrazio i na urbanistički ustroj grada kao i na cjelokupnu arhitektonsku djelatnost. U istočnom dijelu Salone nastalo je vjersko središte gdje se grade crkve velikih površina odnosno bazilike. Unutar gradskih zidina sagrađen je veći broj drugih vjerskih građevina. Gotovo sve su koncentrirane u uskoj zoni na granici staroga i novoga dijela grada. Tu se nalazi ukupno sedam sklopova i građevina. Na sjeveru izvan grada je veliki kompleks Manastirina, pa sklop urbanih bazilika, zgrada bivših terma, Basilica nova i Basilica iuxtaportum. (Slika 4 i 5).



Sl. 4. Salona u ranokršćanskom razdoblju (1-forum, 2-kapitolij, 3-teatar s južnim hramom, 4- amfiteatar, 5-velike terme, 6- starokršćanski sakralni kompleks, 7- Porta Caesarea, 8- urbane bazilike, 9- nekropole, 10- Manastirine, 11- Kapljuč, 12- Marusinac, 13- Gradina, 14- Gospa od otoka)

Izvor: Milić, 1990.



Sl. 5. Arheološki kompleks rimskih i starokršćanskih građevina (A-starorimske terme, B i C-stambeni objekti, D- episkopij, E- baptisterij s aneksima, F-bazilika urbana)

Izvor: Milić, 1990.

2.2 Srednjovjekovno razdoblje

Krajem 6. st. dolazi do napada Avara i Slavena da bi 614. g. Salona bila porušena. Hrvati su se naselili u neposrednoj blizini antičkoga grada, no bitno je naglasiti kako se u Saloni nikada više nije obnovio gradski život. Izgradnjom novog naselja izvan ruševina Salone dolazi do promjene samog značenja ali i urbane forme naselja. U tom razdoblju za Hrvate su bile specifične agrarno-stočarske zajednice koje nisu imale potrebu za izgradnjom većih urbanih naselja. Prvi pisani dokumenti o prisutnosti Hrvata na solinskom prostoru potječu iz 9.st. i povezani s knezom Trpimirom. On je dao sagraditi benediktinski samostan u Rižinicama gdje je pronađen poznati zapis: „Terpimero divino nutu dux Croatorum“ odnosno Trpimir voljom božjom knez Hrvata (Katić, 1955). Na Gospinom Otoku u Solinu pronađeni su ostaci crkava svetog Stjepana i Gospe od Otoka u čijim je temeljima pronađen sarkofag kraljice Jelene. Da je Solin bio jedno od središta starohrvatskog kraljevstva svjedoči i krunjenje kralja Zvonimira

u crkvi sv. Petra i Mojsija, odnosno Šupljoj crkvi kako je nazivaju stanovnici Solina. Ona je najveća ranosrednjovjekovna bazilika u cijeloj Hrvatskoj. Od ranoga srednjeg vijeka najvažnija grana solinskoga gospodarstva bili su mlinovi na Jadru. Mlinovi se spominju u ispravama hrvatskih vladara koji ih u svojim darovnicama poklanjaju zaslužnim osobama, samostanima i crkvama. Točan položaj starohrvatskih mlinica ne može se sa sigurnošću odrediti jer prve mlinice su bile građene od drveta (Katić, 1955).

Nakon raspada Hrvatskog kraljevstva 1102. g. solinski prostor postaje poprište sukoba između grada Splita, koji je priznavao vlast bizantskog cara, i grada Klisa, gdje su vladali predstavnici ugarsko-hrvatskih kraljeva. Splitski nadbiskup je sagradio utvrdu Prosika da bi obranio Solinsko polje od kliških napada. Iz tog razdoblja potječe i prvi pisani dokument u kojem se spominje ime Solina u njegovom kroatiziranom obliku. Na Jadru se grade mlinice, uz mlinarstvo se razvija i prerada sukna. Solin postaje posrednik između stočarskih naselja u zaleđu i splitskih krojača. U 13. st. grade se srednjovjekovne crkve Sv. Juraj i Sv. Ivan Kliški iznad izvora Jadra, Sv. Tekla podno brijega Sutikva i Sv. Nikola u zapadnom dijelu grada (Božić, 1997).

2.3 Razdoblje osmanskih osvajanja- pad i stagnacija

U 16. st. dolazi do prodora Turaka koji su željeli osvojiti Klis, pa najprije pustoše njegovu okolicu, odnosno solinski prostor. O tom razdoblju svjedoči utvrda Gradina koju je podigao bosanski paša Husein, unutar koje je sačuvana bizantska crkva koja je u tom periodu vjerojatno bila pretvorena u džamiju. Zbog čestih turskih pljačkaških pohoda stanovnici srednjovjekovnih sela povlačili su se u sigurnija naselja: nad naseljem Kuk gradi se istoimena utvrda, a stanovnici Prosika naseljavaju prostor na uzvisini, gdje nastaje naselje Mravince (Božić, 1997). U 17. st Mlečani naseljavaju solinski prostor stanovništvom iz Petrovog polja od kojeg potječe današnje stanovništvo Solina. Solin se oslobađa od Turaka 1647. godine, no tada znatno stradaju i ruševine antičke Salone, koje postaju mletački kamenolom. Uz granice antičkoga grada počinju se graditi nove građevine zapadno od Manastirina sagrađena je crkva sv. Dujma, a na Gospinu Otoku sagrađena je mala jednobrodna crkva. To bi se moglo smatrati početkom ponovnog oživljavanja Solina. Solin, zajedno s Vranjicom, krajem 17. stoljeća ima 619 stanovnika (Bezić, Božanić, 1992).

2.4. Razdoblje obnove-18. i 19. stoljeće

Zbog hajdučkih pljački tijekom 18. st. na solinskom području nastaju brojne kuće u obliku utvrda: Paraćevi, Milićevi, Pletikosićevi i Gašpićevi dvori. Nastavlja se izgradnja novih mlinica na Jadru, a među njima je sagrađena i Gašpina mlinica danas najpoznatija i najbolje sačuvana mlinica u Solinu. Brojne karavane tijekom 19. st. ponedjeljkom i četvrtkom su prolazile područjem Solina na putu iz Bosne prema splitskom sajmištu. Prilikom povratka obično su noćile u Solinu. U to vrijeme Solin je bio omiljeno izletničko područje splitske vlastele koja je boravila na obalama Jadra, Gospinom Otoku ili gornjem toku Jadra. Također, bila je razvijena trgovina bačvi napunjenih vodom iz Jadra, budući da je Split dobio vodovod tek na prijelazu 19. stoljeća. Za vrijeme Napoleonove vladavine, general Marmont sagradio je cestu preko salonitanskih spomenika, no paralelno s tim uništavanjem počinje i veće zanimanje za solinske spomenike (Božić, 1997). Stara župna crkva stradala je u požaru pa je na njenom mjestu 1880. sagrađena nova i veća crkva koja je u funkciji i danas. Uz cestu prema Klisu grade se pretežno individualne stambene zgrade, ali i javne zgrade kao što su policijska i veterinarska stanica, pošta i bivši hotel "Gašpić". Osim građevina u samom naselju, koje su se smjestile uz cestu prema Klisu, u okolici Solina nastaju brojni zaseoci čiji su se nazivi sačuvali do danas kao što su primjerice Ninčevići i Japirko (Božić, 1997).

3. URBANI RAZVOJ SOLINA-20. I 21. STOLJEĆE

3.1. Demografski razvoj

Stanovništvo grada je nositelj njegova razvoja i promjena u njegovoj prostornoj strukturi te stoga analiziramo kretanja stanovništva grada da bi dobili bolji uvid u procese koji su uvjetovali njegov urbani razvoj. Ukupno kretanje stanovništva rezultat je prirodnog kretanja i konačne migracije, a utvrđuje se popisima stanovništva. Na kretanje broja stanovnika grada Solina velik utjecaj imali su gospodarski razlozi. Zbog poljoprivrednih potencijala i razvoja prometa u prvoj polovici, te snažne industrijalizacije u drugoj polovici 20. stoljeća, stanovništvo Solina se konstantno povećava i prirodnom promjenom i migracijama (Tablica 1).

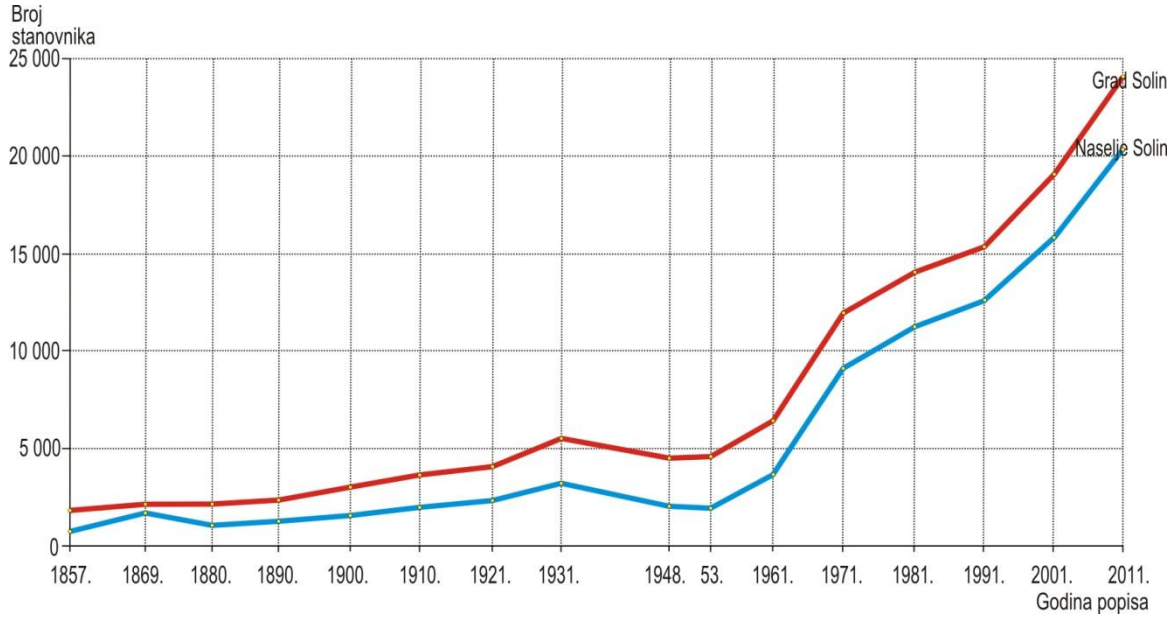
Tab. 1. Kretanje broja stanovnika grada Solina od 1857. do 2011. Godine

Popis godine	Grad Solin		Splitsko-dalmatinska županija		Udio Grada Solina u SDŽ
	Broj stanovnika	Indeks 1857=100	Broj stanovnika	Indeks 1857=100	
1857.	1.878	100	164.242	100	1,1
1869.	2.169	115,5	182.405	111,1	1,2
1880.	2.203	117,3	195.741	119,2	1,1
1890.	2.302	122,6	222.030	135,2	1,0
1900.	2.862	152,4	249.867	152,1	1,1
1910.	3.710	197,6	268.187	163,3	1,4
1921.	4.017	213,9	274.522	167,1	1,5
1931.	5.515	293,7	292.321	178	1,9
1948.	4.402	234,4	296.840	180,7	1,5
1953.	4.520	240,7	314.933	191,7	1,4
1961.	6.298	335,4	339.686	206,8	1,9
1971.	11.984	638,1	389.277	237	3,1
1981.	13.980	744,4	436.680	265,9	3,2
1991.	15.410	820,6	474.019	288,6	3,3
2001.	19.011	1012,3	463.676	282,3	4,1
2011.	23.926	1274	454.798	276,9	5,3

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., DZS, Zagreb, 2005.,

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., DZS, Zagreb, 2011.

Na temelju prethodno prikazane tablice možemo primijetiti da Solin u gotovo cijelom vremenskom periodu 20. i 21. stoljeća bilježi porast broja stanovnika. Uspoređujući dinamiku povećanja broja stanovnika sa Splitsko-dalmatinskom županijom uočavamo da Solin ima veće povećanje porasta stanovništva u 20. i 21. stoljeću od Splitsko-dalmatinske županije. Iznimka je jedino u razdoblju 1931.-1948. godine kada Solin bilježi pad broja stanovnika što možemo objasniti stradanjima stanovništva u Drugom svjetskom ratu, lošoj gospodarskoj situaciji i zbog toga i iseljavanjem. Najveći porast broja stanovnika zabilježen je u razdoblju 1961.-1971. godine kada se događa snažna industrijalizacija kako Solina tako i čitavog splitskog područja. Taj gospodarski razvoj sa sobom je donio povećano useljavanje tako da se broj stanovnika gotovo udvostručio. Sličnu razvojnu dinamiku imaju i ostala naselja unutar Solina kao administrativne jedinice. Iznimka je naselje Blaca koje gotovo i nema stanovništva u novijim popisima. To možemo objasniti nepovoljnim položajem (nalazi se na Kozjaku na visokoj nadmorskoj visini) i slabom prometnom povezanošću (Slika 6 i tablica 2). Naselja Kučine i Mravince zbog svog povoljnog položaja na obroncima Mosora bilježe snažan porast broja stanovnika.



Sl. 6. Kretanje broja stanovnika Grada Solina i naselja Solin 1857.-2011. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., DZS, Zagreb, 2005.,

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., DZS, Zagreb, 2011.

Tab. 2. Kretanje broja stanovnika Grada Solina po naseljima 1857.-2011. Godine

Godina popisa	GRAD SOLIN	Blaca	Kučine	Mravince	Solin	Vranjic
1857.	1.878	147	142	197	866	526
1869.	2.169	0	175	255	1.739	0
1880.	2.203	154	184	270	1.054	541
1890.	2.302	120	167	308	1.235	472
1900.	2.862	101	235	407	1.599	520
1910.	3.710	140	308	504	2.110	648
1921.	4.017	0	308	529	2.396	784
1931.	5.515	0	361	734	3.289	1.131
1948.	4.402	142	421	740	1.971	1.128
1953.	4.520	145	433	784	1.954	1.204
1961.	6.298	128	436	827	3.588	1.319
1971.	11.984	4	413	945	9.137	1.485
1981.	13.980	0	396	936	11.176	1.472
1991.	15.410	0	559	1.117	12.575	1.159
2001.	19.011	0	710	1.255	15.850	1.196
2011.	23926	2	974	1628	20212	1110

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., DZS, Zagreb, 2005.,

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., DZS, Zagreb, 2011.

3.2. Gospodarski razvoj

Solin je do druge polovice 20. stoljeća malo, gospodarski nerazvijeno naselje. Većina stanovništva bavila se poljoprivredom na plodnom Solinskom polju. Dobivne proizvode koristili bi za vlastite potrebe ili bi ih prodavali građanima Splita. U tridesetim godinama prošlog stoljeća otkrivaju se bogata nalazišta lapora u solinskoj okolici. Te zalihe uvjetovale su snažan gospodarski razvoj od 60tih godina prošlog stoljeća. Gradnja tupinoloma uvjetovala je izgradnju cementare na području Majdana koja je postala temelj gospodarskog razvoja Solina i nositelj daljnje industrijalizacije (Božić, 1997). Gradi se tvornica azbestno-cementnih proizvoda smještena na ulazu u Vranjic i rezalište brodova u Svetom Kaju. Prostor južno od stare ceste zauzimaju dijelovi ranžirnog željezničkog kolodvora i veliki naftni spremnici. Solin postaje dio industrijskog bazena Splita i razvija se usporedno s njim. Od devedesetih godina Solin gubi svoju primarno industrijsku funkciju što možemo objasniti tercijarizacijom i propadanjem inustrije nakon prelaska na kapitalistički sustav gospodarskog upravljanja. Solin dobiva ponajviše stambenu funkciju dok njegovu radnu funkciju preuzima Split. Danas je Solin industrijsko predgrađe Splita, zbog pozitivne strukture stanovništva ima velik broj zaposlenih u ukupnom stanovništvu (Tablica 3).

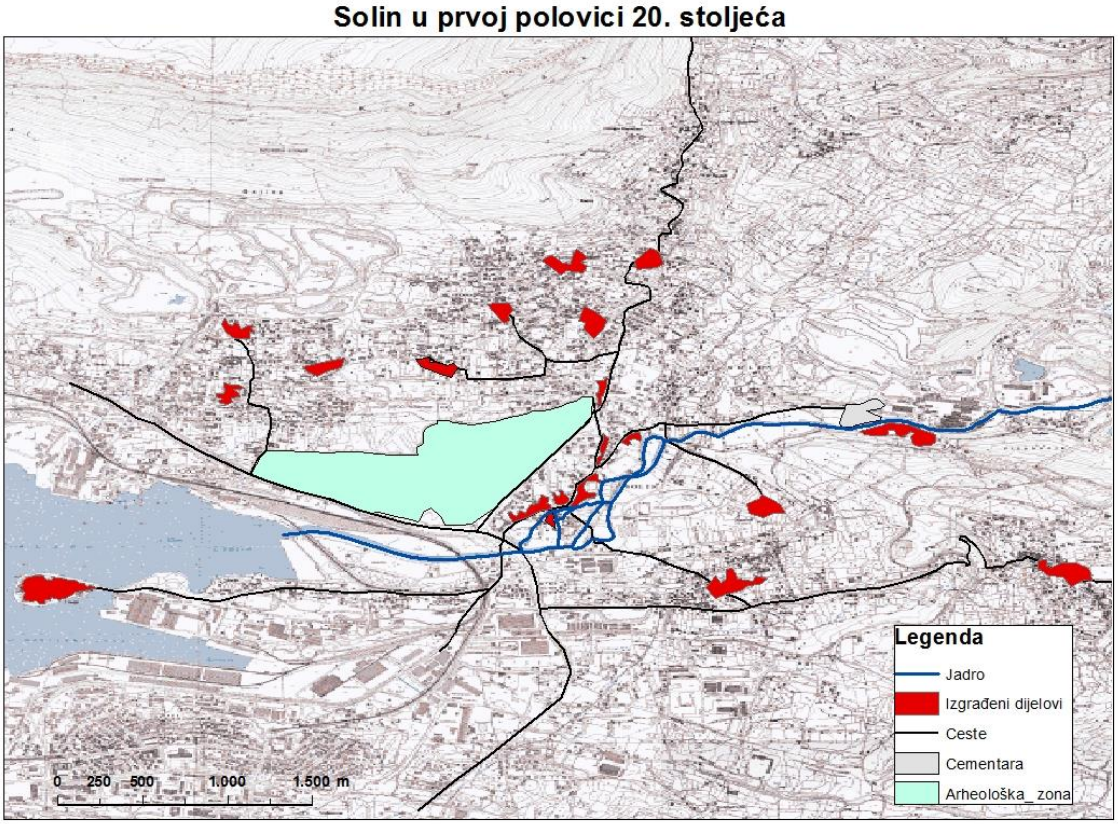
Tab. 3. Stanovništvo mjesnih odbora Grada Solina prema aktivnosti 2011. godine

Stanovništvo		Aktivnost (stanovništvo staro 15 godina i više)					
Naziv mjesne samouprave	ukupno	Zaposleni	Nezaposleni	Umirovljenici	Osoba se bavi obavezama u kućanstvu	Učenik ili student	Ostali neaktivni
Grad Solin Ukupno	23926	9042	1789	4526	860	2004	988
Blaca	2	(z)	(z)	(z)	(z)	(z)	(z)
Kučine	974	369	64	213	23	87	39
Mravince	1628	616	125	335	68	121	48
Centar	3479	1358	247	676	98	264	165
Priko Vode	6762	2588	438	1130	230	566	341
Rupotina	1911	703	159	312	77	178	98
Srednja Strana	4398	1660	344	811	172	374	160
Sveti Kajo-Solin	3662	1382	330	758	137	299	108
Vranjic	1110	366	80	291	55	115	29

Izvor: Popis stanovništva 2011, Grad Solin, Stanovništvo prema najvišoj završenoj školi i aktivnosti, prema jedinicam mjesne samouprave, DZS, interni podaci

3.3. Razvoj prostorne strukture grada

Na prijelazu iz 19. u 20. st. područje Solina presijecaju infrastrukturni koridori koji se grade zbog sve većeg jačanja Splita: gradi se željeznička pruga Zagreb –Split (1925. spojena je dionica Split-Knin), kao i uskotračna željeznička pruga Split – Sinj (puštena u promet 12.9.1903.), te se obnavlja stari Dioklecijanov vodovod. U Drugome svjetskom ratu srušene su brojne zgrade u Solinu, među njima i Jankova mlinica na mjestu staroga rimskog mosta preko Jadra na Gospinu otoku. Talijanska vojska sagradila je vojarnu na značajnom arheološkom lokalitetu neposredno uz crkvu Gospe od Otoka. Vojarna će se na toj lokaciji održati sve do 90-tih godina 20.st. (Božić, 1997). U ovom razdoblju baš zbog u prethodnom poglavlju objašnjenih demografskih procesa dolazi do polaganog urbanog razvoja gradskog prostora. Grade se kuće u centru Solina kod Gospinog otoka s desne strane rijeke te uz glavne prometnice (Slika 7).

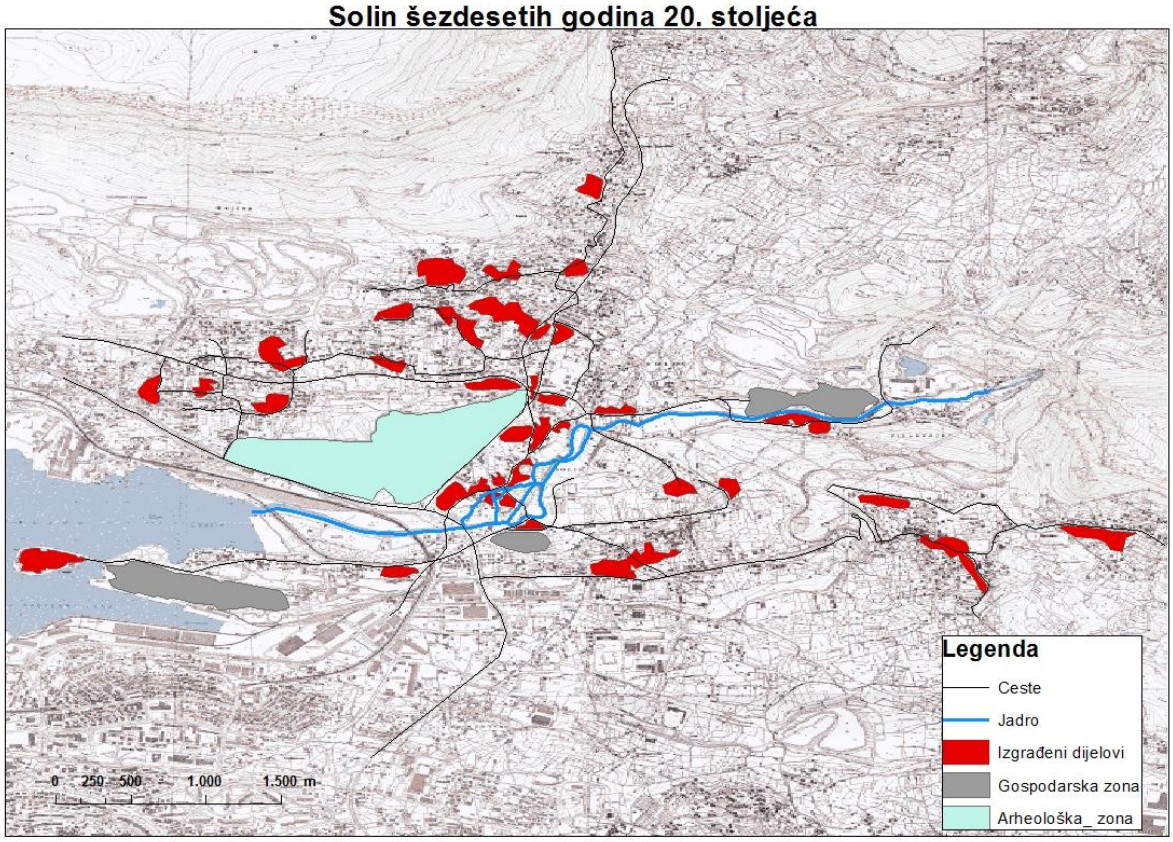


Sl. 7. Prostorni obuhvat Solina u prvoj polovici 20. stoljeća

Izvor: vlastita izrada prema Božić, 1997., ., http://geoportal.dgu.hr/services/hok/wms (25.7. 2017.)

Nakon Drugoga svjetskog rata dolazi do snažne industrijalizacije koja je pridonijela jakoj degradaciji prostora. Nova magistralna cesta sagrađena je preko dijela antičke Salone, čime se arheološka zona dodatno rascjepkava. Na dijelu nekadašnje Salone jugoistočno od magistrale

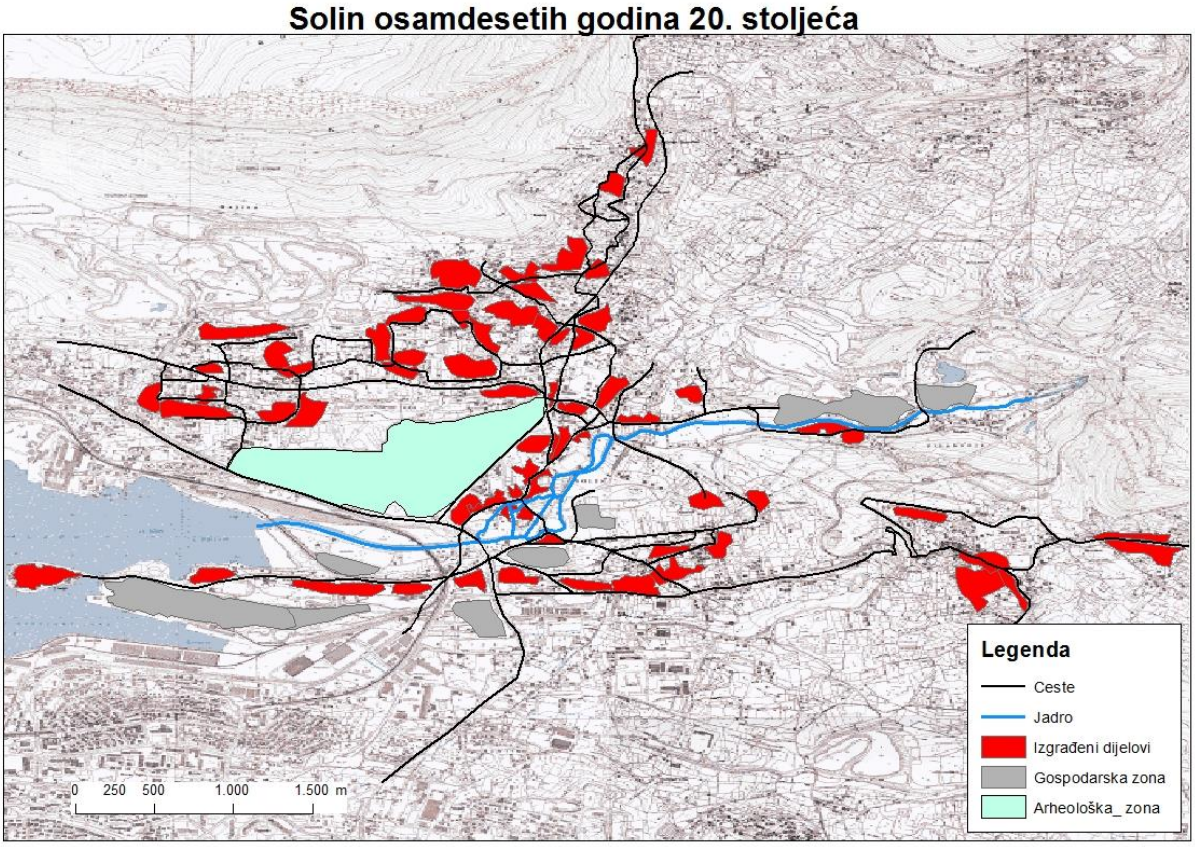
dolazi do sve veće izgradnje. Šezdesetih godina se grade i veće javne građevine: osnovna škola, dječji vrtići i dom zdravlja na Bilankuši (Slika 8).



Sl. 8. Prostorni obuhvat Solina šezdesetih godina 20. stoljeća

Izvor: vlastita izrada prema Božić, 1997., ., http://geoportal.dgu.hr/services/hok/wms (25.7.2017.)

Solin postaje dio industrijskog bazena Splita, koji kao veliki industrijski centar privlači brojne nove stanovnike koji ne uspijevaju istodobno riješiti i stambeno pitanje. Velik se broj novih stanovnika (većinom onih slabijeg socijalnog statusa) preseljava u Solin i tamo grade svoje kuće bez ikakvog urbanističkog plana i građevinskih dozvola (Rapanić, 1977). Goleme površine u okolici arheološke zone i obronaka Kozjaka i Mosora uništavaju se bespravnom izgradnjom, bez bilo kakve urbanističke kontrole i poštivanja normalnoga stambenog standarda (Slika 9). Krajem osamdesetih godina gradi se četverotračna splitska zaobilaznica koja prolazi uz ostatke amfiteatra i pokriva prostor zapadne nekropole (Božić, 1997). Time se arheološki lokalitet prepolovio i trajno je nagrđen, što je valjda jedan od rijetkih presedana u urbanom planiranju u cijelom svijetu.



Sl. 9. Prostorni obuhvat Solina osamdesetih godina 20. stoljeća

Izvor: vlastita izrada prema Božić, 1997., http://geoportal.dgu.hr/services/hok/wms (25.7.2017.)

Devedesetih godina 20. st. novom administrativnom podjelom Solin je dobio status grada. Došlo je do izgradnje novih javnih zgrada, uređenja vodotoka Jadra u centru Solina, zazelenjenja i stavljanja Gospinog otoka u današnju funkciju i izgradnje novog stambenog naselja „Priko Vode“ na južnoj lijevoj obali Jadra. Počela je izgradnja brze ceste Solin-Klis koja je trebala rasteretiti centar Solina od automobilskog prometa, što se i dogodilo ali tek 2014. nakon 25 godina izgradnje (Božić, 1997).

Usporedbom slika 7, 8 i 9 možemo uočiti snažan urbani razvoj tijekom dvadesetog stoljeća. Solin se razvio od malenog sela u okolici Splita do grada srednje veličine s urbanim karakterom. Spojio se sa svojim okolnim zaseocima i s njima čini fizionomsku i funkcionalnu cjelinu. Najveću urbanu ekspanziju možemo primijetiti u razdoblju od 1960-tih do 1980-tih godina kada zbog već spomenute industrijalizacije, ponajviše cementara, dolazi do snaže stambene ali i gospodarske izgradnje. Solin dobiva urbani karakter kakav ima i danas, uređuje se centar, grad se širi na obronke Kozjaka, ali i lijeve strane Jadra. Prethodno navedene tvrdnje možemo uočiti i u tablici 4.

Tab.4. Stanovi prema godini gradnje, prema jedinicama mjesne samouprave Grada Solina

		Godina gradnje stana									
Naziv mjesne samouprave	Stanovi - ukupno	prije 1919.	1919.-1945.	1946.-1960.	1961.-1970.	1971.-1980.	1981.-1990	1991.-2000.	2001.-2005.	2006. i kasnije	Nepoznato
-	9213	589	308	733	1758	1009	1118	1338	940	1126	294
Blaca	27	9	1	.	3	4	4	4	2	.	.
Kučine	349	18	17	12	18	38	71	51	40	70	14
Mravince	659	122	54	36	65	84	88	42	50	100	18
Centar	1374	63	51	174	384	126	54	59	291	131	41
Priko Vode	2517	63	25	118	253	153	369	820	357	340	19
Rupotina	749	48	27	62	151	131	100	87	52	35	56
Srednja Strana	1582	82	14	133	413	264	235	136	81	172	52
Sveti Kajo-Solin	1470	94	73	135	405	193	174	97	33	240	26
Vranjic	486	90	46	63	66	16	23	42	34	38	68

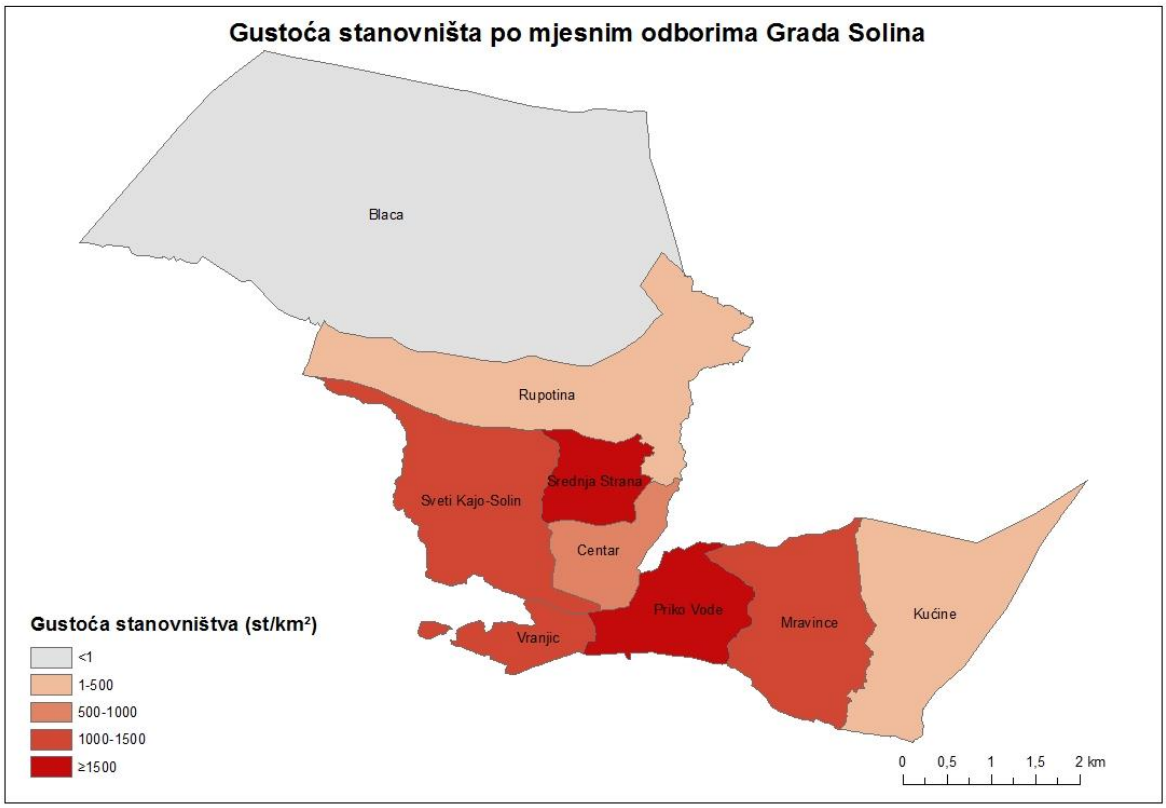
IZVOR: Popis stanovništva 2011, Grad Solin, Stanovi prema godini gradnje prema jedinicama mjesne samouprave, DZS, interni podaci

Najveći problem ovog razdoblja predstavlja bespravna izgradnja bez urbanističkog plana koja nagrđuje prostor. Kuće se grade u visinu, često imaju više vlasnika unutar obitelji, a velik broj njih nema fasadu pa čak ni krov. Velik problem predstavlja loša infrastrukturna opremljenost. U početku mnoge kuće nisu imale kolne prilaze, struju i kanalizaciju. Čak i danas manji dijelovi Solina nisu spojeni na kanalizaciju pa stanovnici koriste septičke jame. Osim toga tim dijelovima grada fale i osnovne funkcije kao što su ambulanta i osnovna škola iznad 4. razreda.

Prema popisu stanovništva 2011. Solin kao naselje ima 20212 stanovnika, a kao administrativna jedinica 23926 stanovnika što ga svrstava u red srednjih gradova. Srednji gradovi u Hrvatskoj imaju između 20.000 i 100.000 stanovnika, dok je u drugim europskim zemljama taj broj nešto drugačiji (Marinović-Uzelac, 1999.). Srednji grad „*stanovnicima pruža određene kvalitete načina života, smještenog između ruralne izoliranosti i koncentracije velikih gradova, uz zadovoljavajući ekološki okoliš"* (Marinović-Uzelac, 1999: 15). Može se reći da srednji gradovi predstavljaju velik trgovački potencijal, često postaju mjestima razvoja industrije, međusobno su vrlo dinamični, a po funkcijama različiti. Sa svojom su okolnom regijom u stalnom suživotu te su vrlo često ovisni o vlastitom geografskom smještaju koji je utjecao na njihov razvoj. Dvije se karakteristike srednjih gradova mogu prepoznati kao

njihovi osnovni nedostaci, a riječ je o osrednjosti brojnosti usluga i uskosti tržišta rada (Marinović-Uzelac, 1999.)

Dobar pokazatelj prema kojem možemo analizirati prostornu strukturu grada je gustoća stanovništva. Za ovaj rad analizirana je gustoća stanovništva Grada Solina po naseljima i naselja Solin po mjesnim odborima. Naselje Solin je izdvojeno po mjesnim odborima iz razloga što unutar samog naselja postoji različita urbana struktura i različit razmještaj stanovništva što se ne bi moglo zaključiti bez izdvajanja mjesnih odbora.



Sl.10. Gustoća stanovništva po mjesnim odborima grada Solina prema popisu stanovništva 2011. godine

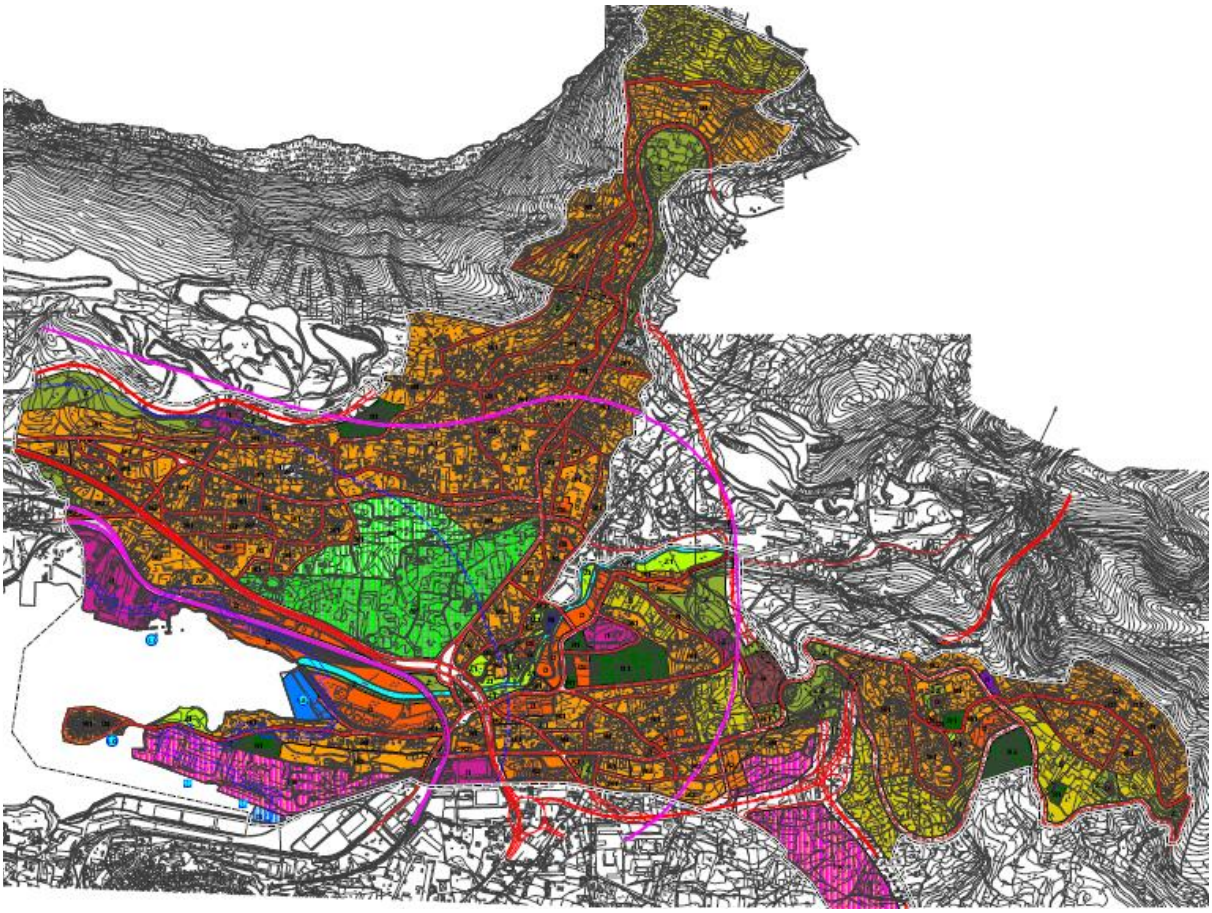
Izvor: Popis stanovništva 2011., Grad Solin, stanovništvo prem najvišoj završenoj školi i aktivnost prema jedinicama mjesne samouprave, DZS, interni podaci

Analizirajući Sliku 10 možemo utvrditi da najveću gustoću naseljenosti imaju mjesni odbori Priko Vode i Srednja Strana. Priko Vode je novoizgrađeni dio Solina u kojem prevladavaju višekatnice koje su razmjerno gusto izgrađene stoga ne čudi velika gustoća stanovništva na tom prostoru. U prostornoj strukturi Srednje Strane, za razliku od Priko Vode, prevladavaju obiteljske kuće velike kvadrature često visoke i po nekoliko katova. U njima živi nekoliko generacija obitelji što je uz gust raspored samih kuća razlog velike gustoće stanovništva.

Međutim takav prostorni raspored stvara velike poteškoće u funkcioniranju Srednje Strane zbog neodgovarajuće cestovne i komunalne infrastrukture. Sveti Kajo i Mravince su područja koja su u proteklim desetljećima bila zahvaćena bespravnom izgradnjom, stoga ne čudi viša gustoća naseljenosti. Kod Vranjica je obrnuta situacija, naime Vranjic ima izrazito pravilnu strukturu i dalmatinski tip gradnje koje osigurava visoku iskorištenost prostora. Mjesni odbor centar ima manju gustoću naseljenosti zbog postojećih prostornih planova kojima se spriječila u tolikoj mjeri bespravna gradnja, ali iz zbog rijeke Jadro, odnosno njenog izvora koji je zaštićen i uz koji nije dozvoljena izgradnja. Rupotina ima najmanju gustoću stanovništva iako bi se na prvi pogled moglo činiti drugačije. Iako u području mjesnog odbora većinom prevladava bespravna gradnja, velik dio područja obuhvaća negrađevinsko zemljište na obroncima Kozjaka, s toga je gustoća stanovništva daleko manja nego u ostalim mjesnim odborima. Kada bismo analizirali samo gustoću stanovništva građevinskog zemljišta podaci bi bili znatno drugačiji. Naselje Blaca je skoro nenaseljeno, odnosno ima samo 2 stanovnika, te ga stoga ne možemo uzeti u obzir u analizi.

Ukupna građevinska područja na prostoru grada Solina čine 1022,66 ha ili oko 29 % površine grada. Najveći dio ovog područja namijenjen je mješovitoj namjeni naselja (stanovanje, centri, javni i prateći sadržaji). Glavna obilježja današnjeg korištenja prostora na području grada Solina su: koncentracija industrijskih objekata i velikih infrastrukturnih objekata koji zauzimaju velike površine prostora grada i zagađuju okoliš, niska razina urbaniteta, koja se očituje kroz nedostatak objekata i sadržaja gradske razine, te kroz organizaciju i oblikovanje prostora koje mu daje obilježja industrijskog predgrađa, nedostatak komunalne i urbane opreme, loš odnos prema prirodnim resursima i spomeničkoj baštini, ekstenzivno korištenje prostora u cjelini, koje se iskazuje velikom zauzetom površinom, malom razinom opremljenosti infrastrukturom i malim intenzitetom korištenja radnih zona (Izvješće o stanju u prostoru Grada Solina, 2006).

Generalni urbanistički plan Grada Solina donesen je 2006. godine. Granice obuhvata GUP-a utvrđene su Prostornim planom uređenja Grada Solina. Na jugu i zapadu graniči s gradovima Splitom i Kaštelima, a na sjeveru s općinom Klis koja slijedom granica katastarskih općina zalazi u sam centar izgrađenog dijela Solina što je prostorna ne logičnost čije rješavanje sprječava politička motiviranost (Slika 11). Površina obuhvata iznosi 988 ha i na njemu živi oko 98% stanovništva Grada Solina (Tablica 5).



Sl. 11. Prostorni obuhvat GUP-a

Izvor: http://www.solin.hr/vjesnici/gup/namjena.pdf (10.8.2017.)

Tab.5. Površine naselja unutar obuhvata GUP-a, te njihov udio u ukupnoj površini naselja, odnosno Grada

Naselje	Obuhvat GUP-a (ha)	Udio (%)
Kučine	51	14,3
Mravince	149	53,2
Solin	708	61,6
Vranjic	80	100
Blaca	0	0
UKUPNO	**988**	**28,5**

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Grada Solina, 2006.

Područje obuhvaćeno GUP-om može se grupirati u četiri osnovne kategorije. To su područja od posebnih vrijednosti u koja spadaju tok Jadra,obalni pojas i arheološka zona, područje centra Solina, područje mješovite, pretežito stambene namjene i područje u kojem prevladava radna namjena. Područja posebnih vrijednosti su određena kao područja zaštite, sanacije i uređivanja s minimalnim mogućnostima gradnje pod strogo ograničenim uvjetima i uz sudjelovanje javnosti u donošenju odluka. Područje gradskog centra obilježava urbana afirmacija koja obuhvaća, uređenje javnih prostora, izgradnju objekata javne i poslovne namjene, zaštitu arheološke baštine, izgradnju novih i rekonstrukciju postojećih objekata. Područje mješovite pretežito stambene namjene obilježava cjelovito rješavanje prometne mreže, rekonstrukcija, kompletiranje prostorima i sadržajima javne namjene, dogradnja, te onemogućavanje širenja zona stanovanja. Područje u kojem prevladava radna namjena obilježava transformacija industrijskih lokacija u manje pogone i poslovne sadržaje, rekonstrukcija i sanacija postojećih radnih sadržaja, te izgradnja turističko rekreacijskih sadržaja (Izvješće o stanju u prostoru Grada Solina, 2006).

Jedno od obilježja prostornog razvoja grada Solina su problemi u opremanju i uređivanju građevinskog zemljišta kao priprema za njegovu izgradnju. Postojeća parcelacija i naslijeđene javne prometne površine nedostatne su i neprilagođene potrebama urbanog razvoja grada, te zahtijevaju planiranje i izgradnju novih odgovarajućih javnih prometnih površina. Glavno obilježja izgradnje, a najviše na prostoru naselja Solin, je neplanska odnosno divlja izgradnja nastala kao posljedica snažne migracije ruralnog stanovništva u solinski bazen. Gradnju karakterizira nedostatak urbanističkog reda i nedostatak prometne infrastrukture i javnih prostora. Ovi neplanski izgrađeni dijelovi zauzimaju cjelokupni prostor mjesnih odbora Rupotina i Srednja Strana. Uz samo naselje nalazi se i eksploatacijsko područje sirovina potrebnih za proizvodnju cementa. Osim za nagrđivanje prostora ono je glavni izvor onečišćenja na području Solina. Novija planska izgradnja nije se pokazala zadovoljavajućom. Grade se građevine uglavnom stambene namjene, u vlasničkim granicama parcela. Građevine su loše oblikovane s prevelikom visinom. Novijim dijelovima naselja nedostaju elementarno opremljene ulice, drvoredi, uređene zelene površine, prateći sportsko rekreacijski i ostali društveni sadržaji. Područje Grada Solina ispresijecano je prometnom infrastrukturom državnog i županijskog značaja. Sjevernim rubom naselja Blaca prolazi autocesta A1, točnije dionica Perković - Prgomet - Dugopolje- Blato na Cetini. Trasa ove autoceste ulazi u II. zaštitnu zonu izvorišta rijeke Jadro, te kao potencijalni onečišćivač, zahtijeva provedbu striktnih mjera zaštite okoliša. Brza cesta Solin – Klis rasteretila je Solin od tranzitnog

prometa i doprinijela sigurnosti lokalnog prometa. Postojeće lokalne i županijske ceste u dosta su lošem stanju i zahtijevaju rekonstrukciju. Veliki problem predstavlja i nedostatak parkirališnih mjesta, što je posebno izraženo u gušće naseljenim područjima Solina (Izvješće o stanju u prostoru Grada Solina, 2006).

Od 01. 01. 2007. g. do 01. 08. 2017. g. evidentirano je ukupno 9820 novoupisanih obveznika komunalne naknade. Iz ovoga bi se moglo zaključiti da ima upravo toliko novoizgrađenih objekata, međutim to nije sasvim točno, jer postoje slučajevi gdje je na jednom objektu upisano više obveznika komunalne naknade (npr. na jednoj kući upisana su dva brata ili slično). Također postoje objekti koji su izgrađeni nelegalno, koje vlasnici nisu niti pokušali legalizirati i koji nisu ni na kakav način evidentirani. Moje je mišljenje da novoizgrađenih objekata u ovom razdoblju ima oko 9000, dakle nešto manje nego što ima obveznika komunalne naknade upisanih u ovom razdoblju. U ovom broju sadržani su svi objekti koji su građeni: stambene zgrade, obiteljske kuće, poslovni objekti i pomoćni objekti. (Grad Solin, interni podaci). U razdoblju od 13. 03. 2015. g. do 09. 12. 2016. g. izdano ukupno 56 građevinskih dozvola na području Grada Solina. Ako se koristi neka analogija, proizlazi da je godišnje izdano 37 građevinskih dozvola, odnosno za razdoblje od deset godina ukupno cca 370 građevinskih dozvola. (Grad Solin, interni podaci).

4. SOLIN KAO SATELIT SPLITA

Razvoj Solina ne možemo promatrati izvan konteksta razvoja Splita, tj, Splitske urbane regije kojoj pripada. Najveće urbano područje u Dalmaciji nastalo je oko grada Splita, a razlozi zbog kojeg je ono nastalo su: razvoj centra rada na obali, industrije, turizma, i drugih djelatnosti. Potaknut je regionalni prerazmještaj stanovništva, socioekonomska pokretljivost stanovništva, dnevna cirkulacija i suburbanizacija (Vresk, 1998). Grad sa svojm urbaniziranom okolicom čini gradsku regiju. Urbana regija Splita obuhvaća područje grada i okolice u kojoj je njegov utjecaj veoma izražen, odnosno područja dnevne cirkulacije, te se proteže potezom od Trogira do Omiša (Klempić, 2003).

Povezivanjem ličkom prugom na nacionalnu željezničku mrežu 1925. započeo je nagli razvoj Splita. Počeli su se razvijati industrija, trgovina i pomorstvo. Nakon Drugog svjetskog rata Split preuzima ulogu najvažnijeg grada Dalmacije i ubrzano se razvija zajedno sa svojoj urbanom regijom na temelju kemijske industrije, industrije građevnih materijala i

brodogradnje (Klempić, 2003). Razvoj neprivrednih funkcija dogodio se tek nakon početne industrijalizacije kada je sagrađena odgovarajuća prometna infrastruktura i kada je porastao opći stupanj potreba regionalnog stanovništva (Šimunović, 1986). Danas je Split izraziti centar rada. Iz centara rada šire se razvojni potencijali u okolicu, stanovništvo okolice dnevno migrira, dolazi do dekoncentracije pojedinih djelatnosti u okolicu, dolazi do promjena u izgledu naselja okolice, odnosno dolazi do stvaranja urbaniziranog područja oko centra rada u kojem se nalazi Solin. Raste udio stanovništva okolice u odnosu na stanovništvo centralnog grada (Klempić, 2003). U novije vrijeme Splitsku urbanu regiju zahvatio je proces suburbanizacije. Dolazi do prerazmještaja stanovništva iz grada u okolicu. Solin tako postaje mirrna prigradska oaza za brojne stanovnike Splita koji su odlučili napustiti gradsku gužvu i buka. Dobra prometna povezanost i jeftinije cijena zemljišta i stanova zasigurno će uvjetovati da će se takvi trendovi nastaviti i u budućnosti.

5. PLANOVI URBANISTTIČKOG RAZVOJA

Solin će, gotovo sigurno, u skorijoj budućnosti ostvariti svoj maksimalni prostorni obuhvat. Već sada je fizionomski srastao sa Splitom i Kaštelima te se stoga postavlja pitanje mogućnost daljnjeg većeg širenja. Urbani razvoj će se očitovati u poboljšanju urbane strukture samoga grada. U budućnosti mora se staviti naglasak na očuvanje okoliša, prirodnih i povijesnih vrijednosti grada Solina, komunalno opremanje neopremljenih i manje opremljenih dijelova grada, selektivni razvitak gospodarstva, poboljšanje društvene infrastrukture i rekonstrukcija i revitalizacija obalnih prostora grada s pripadajućim akvatorijem.

Prema prostornom planu uređenja Grada Solina iz 2006. godine određeni su sljedeći ciljevi: osiguranje uvjeta za kvalitetan život uvažavanjem zahtjeva zaštite okoliša, sprečavanje daljnje devastacije i zagađenja, sanacija i rekonstrukcija industrijskih zona na poluotoku Vranjic i Sv. Kaju, ranžirnog kolodvora i kompleksa INE na ušću Jadra, zaštita i očuvanje vrijednih područja, izvorišta i porječja Jadra, šumskih, poljoprivrednih i rekreacijskih površina, arheoloških zona i pojedinačnih lokaliteta spomeničke baštine, osiguranje primjerenog razvitka, opremanja i uređivanja prostora za svako pojedino naselje u sastavu grada postizanje primjerenog stupnja urbaniteta središta Solina, te obnova i sanacija postojeće izgradnje i infrastrukturno opremanje naselja s naglaskom na izgradnju sustava odvodnje otpadnih voda, razvoj i modernizaciju lokalne ulične mreže uz izgradnju pješačkih nogostupa, uličnih

drvoreda, autobusnih stajališta, te osiguranje smještaja vozila u mirovanju. Sve to može se postići stvaranjem pretpostavki za stambenu gradnju s osiguranjem društvenog i komunalnog standarda, naglaskom na kvaliteti i racionalnosti gradnje, te uređenosti parcele i okoliša, osiguranjem prostora za organiziranu socijalnu gradnju i poticanu stanogradnju, te sanacijom i obnovom dijelova grada nastalih stihijski kroz kontinuirano kompletiranje sadržajima društvenog standarda, poboljšanje opremljenosti objektima i uređajima komunalne infrastrukture.

Prema izmjenama i dopunama prostornog plana uređenja Grada Solina iz 2017. godine predviđene su iduće akcije: na području Blaca planira se nova gospodarska zona - veličine cca. 1ha za smještaj skloništa za životinje (azil za pse), planira se smještaj poljoprivrednog gospodarstva na području Blaca, usklađuje se granica između društvene i javne namjene i mješovite namjene naselja na području Ninčevići, na području južno od ulice don Frane Bulića i sjeverno od arheološke zone Salone formira se zona društvene i javne namjene, na dijelu zone društvene i javne namjene uz rijeku Jadro izvršava se prenamjena u mješovitu namjenu naselja radi legalizacije nekoliko stambenih građevina, te se grade novi uređaji za kondicioniranje vode na području Majdana. Osim toga gradi se i sustav za opskrbu plinom i rekonstruira se sustav vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda.

6. ZAKLJUČAK

Solin je grad s bogatom poviješću. Urbana naseljenost postoji od antičkih vremena i sačuvala je kontinuitet, uz iznimku razdoblja osmanskih osvajanja, sve do danas. Ipak izuzevši antičko razdoblje, najveći urbani razvoj dogodio se u 20. i 21. stoljeću, a posebice u drugoj polovici 20. stoljeća. Razlog tome je snažna industrijalizacija, kako Solina tako i čitave Splitske regije. Split postaje glavni centar rada u čitavoj Dalmaciji te privlači radnu snagu. Dolazi do snažnog naseljavnja ljudi iz Dalmatinske zagore i Bosne i Hercegovine zbog čega se grade novi dijelovi naselja. U tim novoizgrađenim dijelovima naselja prevladava bespravna izgradnja što donosi mnoge infrastrukturne i razvojne probleme. Solin je danas grad srednje veličine koji snažno gravitira Splitu s kojim čini i fizionomsku cjelinu. S toga možemo reći da je Solin pravo industrijsko predgrađe Splita. Pozitivni trendovi useljavanja se nastavljaju ne samo zbog useljavanja ljudi iz zaleđa već i zbog procesa suburbanizacije splitskog područja. Solin, zbog jeftinijih cijena zemljišta i stanovanja, te zbog veće kvalitete života privlači ljude iz

Splita, a među njima naročito mlade obitelji. Zbog takve useljeničke strukture Solin ima i pozitivan prirodni prirast po čemu je prvi u Hrvatskoj. Sve to uzrokuje daljnje širenje naselja i izgradnju stambenih višekatnica, no ti će se trendovi u budućnosti usporiti jer će Solin uskoro dosegnuti svoj maksimalni prostorni obuhvat. Solin je i u fizionomskom i u funkcionalnom smislu urbano područje i napredak u kvaliteti života i brojnosti urbanih sadžaja je zamjetan. Međutim, potrebno je poboljšati urbanu infrastrukturu grada da bi se ostvarili još bolji uvjeti za život. Veliki problem su bespravno sagrađeni dijelovi naselja u koje je potrebno mnogo ulagati da bi zadovoljili osnovne standarde. Budući razvojni planovi trebali bi staviti naglasak na održivom razvoju, povećanju broja centralnih funkcija i većoj turističkoj valorizaciji arheološke zone.

POPIS LITERATURE

1. Bereš, M., 2014: Salona, *Essehist,* (6)

2. Bezić – Božanić, N., 1992: Solinsko polje nakon 1102 godine, *Starohrvatski Solin* (katalog izložbe, ur. E. Marin), Arheološki muzej Split: 217 - 222, Split

3. Božić, N., 1997: Solin- pregled povijesnog i urbanističkog razvoja grada, *Prostor* 5 (2), Zagreb

4. Katić, L., 1955: Solin od VII do XX stoljeća, *Prilozi povijesti u Dalmaciji*, 9:17-91, Split

5. Klemipić, S., 2003: Razvoj stambenih naselja Splita nakon Drugog svjetskog rata pod utjecajem imigracije, *magistarski rad*, Zagreb, 2003.

6. Marinović-Uzelac, A., 1999: Srednji gradovi – mit ili stvarnost?. U: Rogić, I., Salaj, M. (ur.) *Srednji gradovi u hrvatskoj urbanizaciji*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

7. Milić, B., 1990: *Razvoj grada kroz stoljeća, Prapovijest-antika*, Udžbenici sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

8. Piplović, S., 2012: Karakteristike i problemi urbanog razvitka Salone, *Tusculum-časopis za solinske teme,* 5 (1), Solin

9. Rapanić, Ž., 1977: Dileme i prijedlog za Solin, *Arhitektura,* 160 -161: 70-76, Zagreb

10. Šimunović, I., 1986: Grad u regiji, *Pogledi*, Split

11. Vresk, M., 1998: Satelitizacija Splitske aglomeracije, *Hrvatski geografski glasnik*, 60 (2), 31-48

POPIS IZVORA PODATAKA

1. Digitalna ortofoto karta, https://geoportal.dgu.hr/ (17.07.2017.)

2. Hrvatska osnovna karta, http://geoportal.dgu.hr/services/hok/wms (25.07.2017.)

3. Generalni urbanistički plan Grada Solina, 2006., http://www.solin.hr/vjesnici/gup/namjena.pdf (10.8.2017.)

4. Izmjene i dopune PPU-a Grada Solina 2017., Službeni vjesnik Grada Solina 5/17, http://www.solin.hr/index.php/prostorni-plan-uredenja (10.08.2017.)

5. Izvješće o stanju u prostoru, Službeni vjesnik Grada Solina, 6/06, http://www.solin.hr/vjesnici/2006/vjesnik-6-2006.pdf (27.06. 2017.)

6. Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., DZS, Zagreb, 2005., http://www.dzs.hr (13.06.2017.)

7. Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, http://www.dzs.hr (13.06.2017.)

8. Središnji registar prostornih jedinica, Državna geodetska uprava, 2013, http://www.dgu.hr/proizvodi-i-usluge/katastarski-podaci/podaci-registra-prostornih-jedinica.html (13.06.2017.)

9. Zemljopisni položaj, Grad Solin, http://www.solin.hr/index.php/gradski-info/zemljopisni-polozaj (02.05. 2017.)